

Arealrekneskap for utmark

Utmarksbeitet i Oppland

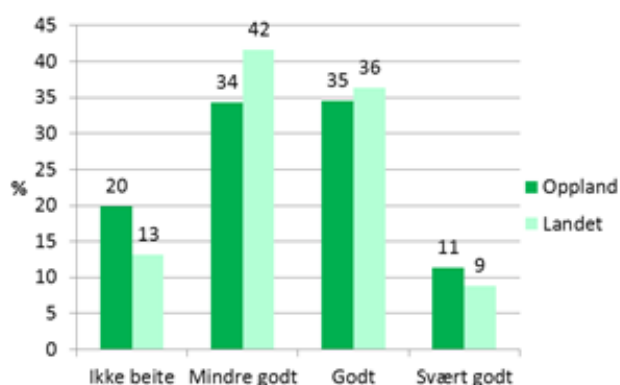

Av Yngve Rekdal

Tal frå prosjektet "Arealrekneskap i utmark" viser at Oppland har 11 mill. dekar nyttbart beiteareal i utmark. Kvaliteten er litt betre enn landssnittet. Spesielt for fylket er at mykje beiteareal er høgtliggande. Oppland er det fylket som har flest dyr i utmark, og utnyttinga av beiteressursane er høg i høve til andre fylke.

Beiteareal og beitekvalitet

Figur 1 viser landarealet i Oppland fordelt på beitekvalitetar for husdyr. Klassene godt beite og svært godt beite utgjer til saman nyttbart beiteareal. Det vil seie det arealet beitedyr vil ta planter av betydning for tilvekst frå.

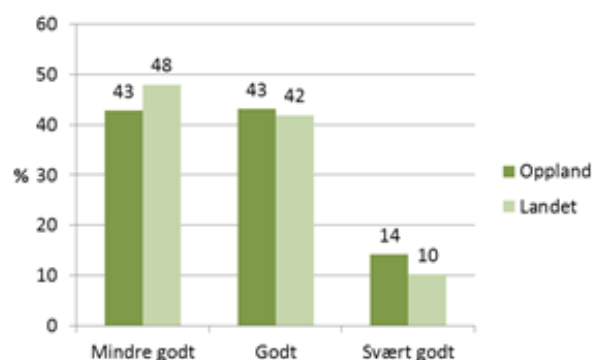

Figur 1. Areal av ulik beitekvalitet for husdyr i Oppland og for heile landet, vist som prosent av totalt landareal.

20 % av landarealet i fylket er klassen ikkje beite, som omfattar areal utan vegetasjonsdekke som bart fjell og blokkmark, samt jordbruksareal og bebygde areal. 80 % av arealet kan reknast som tilgjengeleg utmarksbeite. Figur 2 viser at av det tilgjengelege utmarksbeitet kan 43 % klassifiserast som mindre godt beite, 43 % som godt beite og 14 % som svært godt beite. Figurane viser også tal for heile landet, basert på 87 % av flatene i prosjektet. Kvaliteten på utmarksbeitet i Oppland ligg noko over gjennomsnittet for landet.

Varierende berggrunn og høgdetilhøve

Utmarksbeitet i Oppland byr på ulike naturtilhøve, frå skogsbeite i sør, vide fjellskogar og lågfjellsvidder i midt fylket og høg fjell i nord. Snittala for beitekvalitet skjuler store lokale variasjonar. Varierende berggrunn og høgdetilhøve er i første rekkje årsaken til dette. Harde og næringsfattige bergartar som forvittrar seint og gjev lite næring for plantevekster dekkjer over halve fylket.

Figur 2. Areal av ulik beitekvalitet for husdyr i Oppland og i heile landet, vist som prosent av tilgjengeleg utmarksbeiteareal.

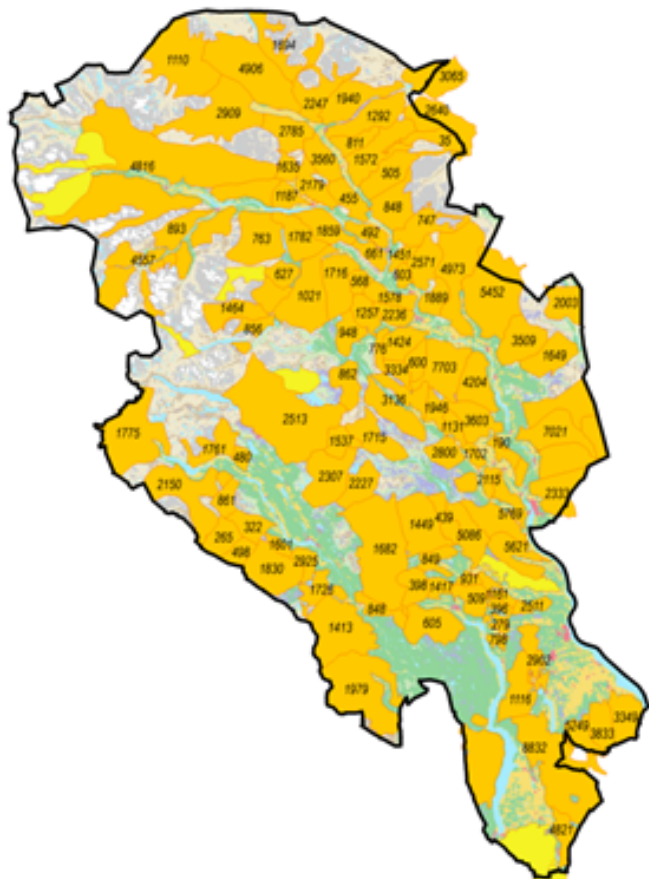
Ein fjerdedel av fylket er dekt av bergartar som forvittrar lett og gir næringsrikt jordsmonn. Oppland har stor variasjon i høgdelag og topografi, noko som er gunstig for beitekvalitet og sesongmessig beiteutnytting. Det som særmerkjer utmarksbeitet i fylket er store høgtliggande beiteareal. Desse fjellbeita har ein særleg verdi for sau som kan trekkje opp i høgda med snøsmeltinga og få tilgang på nygrove utover ettersommaren og hausten.

Beitebruk

Utmarksbeite er ein viktig del av ressursgrunnlaget for jordbruket i Oppland.

42 000 storfe, 246 000 sau, 5 800 geit og 800 hest gjekk meir enn 5 veker på utmarksbeite i 2013. Over 60 % av fylkesarealet vart bruka av organiserte beite-

lag i 2012. Figur 3 viser at det er jamt med beitedyr over det meste av fylket.

Figur 3. Beitelag i Oppland med sauetal for beitesesongen 2012. Storfelag er vist med lys gul farge.

Midtre delar av Gudbrandsdalen har særleg høg utnytting. I tillegg til dette kjem tamrein i fjellområda i vest fordelt på fire tamreinlag. For Oppland utgjør dette om lag 9000 vinterrein. I tillegg kjem også uorganiserte beitedyr, særleg storfe knytt til seterdrift eller meir gardsnære areal.

Beitekapasitet

Ut frå fordelinga av beitekvalitetar kan det gjerast overslag over beitekapasitet. Her er det nyttbart beiteareal ein må ta utgangspunkt i.

Dette utgjør 47 % av fylkesarealet eller vel 11 mill. dekar. Omlag 65 saueiningar (s.e.) per km² nyttbart beite kan sleppast på beite av den kvaliteten som finst i Oppland. Samla beitekapasitet for fylket, vurdert ut frå plantedekket, vil da bli 727 000 s.e. Noko areal kan vera praktisk vanskeleg å nytte som beite. Dette har vi ikkje tal for. Dersom vi skjønnsmessig set det praktisk nyttbare beitearealet til 90 % av det som er nyttbart ut frå plantedekket, skulle Oppland ha plass til 654 000 s.e.

Beitetrykket frå husdyr i 2013 var 418 000 s.e. Tek vi også med 9 000 tamrein utgjør dette 27 000 s.e. Samla beitetrykk var av dette 445 000 s.e. Det vil seie at 68 % eller om lag 2/3 av det praktisk nyttbare beitet vart nytta. Dyretallet på utmarksbeite kan ut frå dette aukast med 209 000 s.e. eller nesten 50 % i høve til dagens tal. Prosentvis er dette lite i høve til dei fleste andre fylke, men i og med at dyretallet er stort frå før utgjør det ein god auke.

Med beitekapasitet er her meint det dyretallet som gjev optimal produksjon av kjøtt, samtidig som beitet ikkje blir forringa på lang sikt. Oppland har store skoglause areal som ligg under den klimatiske skoggrensa, ein arv frå tidlegare tiders harde utmarks-hausting. Skal attgroing stoppast må truleg dyretallet vera høgare enn det som gjev best tilvekst. For både Øystre Slidre og Vestre Slidre er det potensielle attgroingsarealet 23 % av kommunane sitt totalareal. Ei stor landskapsendring er her på gang dersom beitetrykket blir for lågt. Utmarka er ikkje uendeleg: Denne utrekninga av beitekapasiteten i utmark har mange usikre faktorar. Det gjeld til dømes beitetrykket frå storfe som er vanskeleg å talfeste. I tillegg er fleire tilhøve ikkje med i reknestykket. Tilgjengeleg fôr er eit uttrykk for eit felles matfat som også andre dyreslag vil ta sin del av. Fleire villreinsstammer brukar større eller mindre delar av Oppland som beite, og fôrbehovet til andre hjortedyr er her heller ikkje rekna inn. Oppland er fylket med flest hytter, i alt 47 000. Mange av desse vanskeleggjør utnytting av areal som beite. Dette er heller ikkje teke omsyn til i utrekninga av nyttbart beite.

Den viktigaste budskapet med denne beiteberekninga er at Oppland har høg utnytting av beiteressursane i utmark. Konflikter i høve til andre arealinteresser kan lett oppstå. God kunnskap om naturgrunnlaget er viktig for god beitebruk, og for å få størst muleg samla utbytte av arealbruk i utmark.